

Nr 647

Av herr Jansson m. fl., om utvidgad kollektiv service inom bostadsområden.

De senaste årtiondenas bostadsbyggande har medfört att allt större och mer sammanhängande bostadsområden förs in under en och samma förvaltning. Redan därigenom skapas nya förutsättningar för en utvidgad kollektiv service inom bostadsområdena.

Strukturförändringen inom samhället med en stark urbanisering och hög levnadsstandard, en uppluckring av den traditionella rollfördelningen mellan man och kvinna, däri inbegripet den ökade möjligheten till förvärvsarbete för kvinnorna, skapar ett helt nytt behov av service i bostadsområdena.

Teknisk och ekonomisk vetenskap har dessutom gett ökade möjligheter att skapa en miljö efter de boendes önskemål. Emellertid torde ett ökat forskningsarbete vara önskvärt för att få en bättre kunskap om olika sidor av boendemiljön, den funktionella, sociala och estetiska miljön och vilka människornas behov är i dag och vilka de kan tänkas bli i framtiden.

Som regel fyller bostadsområdena ännu inte de krav på en god bostadsmiljö som de boende ställer. Alltför litet och för sent har vid bostadsbyggandets planering förändringarna i hushållssammansättningen beaktats och att det skett en utflyttning av hushållsverksamheter från bostaden till gemensamma bostadskomplement. Väsentliga delar av sådant som tidigare tillhörde bostadens funktioner kommer nu att ligga utanför bostaden. Begreppet bostad måste därför alltmer också omfatta bostadskomplementen.

Forskningen på detta område måste satsa på att utreda hushållens servicebehov, boendeenheternas lämpliga storlek och funktion, möjlighet till flexibilitet etc. Vid utredning om servicefunktionerna måste man se till att servicefunktionerna bör vara lokaliserade så nära hushållen som möjligt, att inomhuskontakten är en betydelsefull sida med hänsyn till vårt lands klimatiska förhållanden, att servicefunktionerna bör vara så mekaniserade och lite personalkrävande som möjligt och samtidigt ha så stort befolkningsunderlag som möjligt för att bli ekonomiskt lönande.

Vid planeringen av bostadskomplement och service måste den snabba förändringen i hushållstyper beaktas. Hushållssprängningen har fört till att så gott som alla personer över 18 år önskar bilda eget hushåll, och mycket få gamla flyttar till sina barn när de inte längre kan sköta sig helt själva. Denna utveckling mot ett stort antal en- och tvåpersonshushåll medför ett ökat behov av att samhället övertar en stor del av den personvård som förut handhades inom de stora hushållen.

Den trängda situationen på arbetsmarknaden och de ökade möjligheterna

till lika utbildning för män och kvinnor är faktorer som inom överskådlig tid kommer att medföra ett ökat antal kvinnor i förvärvslivet. Med detta följer att kravet på god barnavård utanför hemmet och hjälp med en rad hushållssysslor blir mycket stort.

En undersökning i Stockholm visar att en- och tvåpersonshushållen ökat starkt och nu utgör 25 resp. 29 procent av hushållen, medan tre-, fyra- och fempersonshushållen minskar och utgör 20, 16 resp. 10 procent av hushållen.

Barnfamiljerna, särskilt småbarnsfamiljerna, är den grupp som i hög grad motiverat den nuvarande bostadens utformning. Planeringen skedde därvid från utgångspunkten att hustrun i familjen inte förvärvsarbetade, utan i varje fall i huvudsak ägnade sig åt att sköta hushållet. Utvecklingen nu visar att antalet hemmafruar minskar kraftigt, och 1965 års långtidsutredning förutsätter en kraftig ökning av de gifta kvinnorna i förvärvslivet.

Tvåpersonshushållen, ofta familjehushåll utan barn, har på grund av att båda som regel är förvärvsarbetande stora krav på service. De har ökade krav på inköp, budpassning, hushållsarbete och passning av sjuka.

Gruppen av ensamstående har som regel alltid förvärvsarbete och är därför den grupp som vid sidan av gruppen folkpensionärer har det allra största behovet av service. Denna grupp är i behov av servicefunktioner också ur synpunkten av att dessa kan utgöra träffpunkter med andra människor.

En annan stor grupp som i planeringssammanhang varit dåligt beaktad är pensionärerna. Ingen vill förneka denna grupps självklara rätt till ökad bekvämlighet och stimulerande fritidssysselsättning. Pensionärerna är en växande grupp som, när ATP-reformen är genomförd, kommer att ställa större krav på bostadsform och boendestandard. Utredningar visar att pensionärerna föredrar att så länge som möjligt bo kvar i sin invanda miljö och inte på ett sterilt sätt skiljas från andra generationer och den möjlighet till stimulerande kontakt som detta ger. Möjligheten för en pensionär att bo kvar i sin invanda miljö blir emellertid beroende av i vilken utsträckning möjlighet till service bjuds inom bostadsområdet. Vilken bostadstyp pensionärerna än väljer, enfamiljshus, flerfamiljshus eller hus av hotelltyp, så behöver de tillgång till service.

Servicefrågorna är också av stor vikt för barn och ungdomar i skolåldern, och dessa måste ha tillgång till umgängeslokaler i bostadens närhet, klubblokaler, kaféer etc.

En annan omständighet som måste tas med i betraktande vid serviceanordningarnas planering är den rationalisering som pågår inom detaljhandeln och som tillför handeln som sådan betydande vinster men vars följdverkningar på det individuellt mänskliga planet inte alltid hälsas med tillfredsställelse. Upprättandet av köpcentrum med allbutiker och specialbodrar

i stället för närhetsbutiken skulle skapa många olägenheter för stora grupper av människor därest inte en samhällelig service kunde komma in i bilden.

Den allmänna utveckling som här erinrats om nödvändiggör att barnstugor, varu- och budpassning, tillfällig passning av sjuka, tillgång till färdiglagad mat, restaurang, kvällsöppna kioskbutiker, möjlighet att utnyttja tvätt- och städhjälp, bostaden kombinerad med förvaringsboxar, reception i bostadsområdet för olika tjänst- och varuförmedlande uppgifter etc. nu förs in i bostadsplanerandet.

Det förefaller angeläget att en statlig utredning tillsättes för att utreda servicefrågorna i deras totalitet, så att därmed servicebehovens förändring och funktion blir anpassad till förändringarna i hushållstyper. Det är därtill nödvändigt att redan nu genomföra sådana förändringar i lånebestämmelserna för bostadsbyggandet att bostadskomplementen ges lån på samma villkor som för bostad och därmed utvecklingen av serviceanordningar stimuleras. Det är också angeläget att utreda huruvida servicefrågornas betydelse nått en sådan nivå att de borde samlas under ett enda statligt organ. Den nuvarande splittringen när det gäller handläggningen av dessa frågor på en rad statliga organ tillhörande skilda departement torde ha en fördröjande effekt på de åtgärder som bör komma till stånd.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att Kungl. Maj:t

1. tillsätter en utredning för forskning och kartläggning angående behoven av service, samt

2. skyndsamt utreder och lägger fram förslag om att lokaler och bostadskomplement för att tillgodose behovet av service ges samma lånemöjligheter som för bostäder.

Stockholm i januari 1966

Axel Jansson (k)

Gunvor Ryding (k)

Gösta Andersson (k)

Sven Hector (k)
